

**Список використаних джерел**

1. Авраменко К. Б. Методична підготовка вчителів початкових класів у педагогічних навчальних закладах України (1956-1996 рр.): Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Авраменко Квітослава Богданівна; Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2002. – 20 с.
2. Бережная Т. Н. Формирование инновационной методической культуры учителя начальных классов в процессе профессиональной подготовки в вузе. Дис. канд. пед. наук: 13. 00. 08 / Татьяна Николаевна Бережная. – Ставрополь, 2009 г. – 211 с.
3. Грицай Н. Б. Методична культура як важливий компонент системи методичної підготовки майбутнього вчителя біології / Н. Б. Грицай // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2012, № 7 (25). С. 3 – 9.
4. Радул В. В. Педагогічна культура та соціальна зрілість вчителя. Навч. посіб. / В. В. Радул. – Кіровоград: 2000. – 36 с.
5. Сидоренко Т. Д. Дидактичні основи формування педагогічної культури майбутнього вчителя: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.09 / Сидоренко Тетяна Дмитрівна; Криворізь. держ. пед. ун-т. – Кривий Ріг, 2011. – 20 с.
6. Формування професійної культури вчителя в контексті інтеграції України в Європейський освітній простір. Матеріали регіонального науково-практичного семінару за ред. проф. Терещука Г.В. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. – 177 с.

**References**

1. Avramenko K. B. Metodychna pidhotovka vchyteliv pochatkovykh klasiv u pedahohichnykh navchal'nykh zakladakh Ukrainy (1956-1996 rr.): Avtoref. dys. kand. ped. nauk: 13.00.04 / Avramenko Kvitoslava Bohdanivna; Instytut pedahohiky i psykhohohiyi profesiynoyi osvity APN Ukrainy. – K., 2002. – 20 s.
2. Berezhnaja T. N. Formirovanie innovacionnoj metodicheskoy kul'tury uchitelja nachal'nyh klassov v processe professional'noj podgotovki v vuze. Dis. kand. ped. nauk: 13. 00. 08 / Tat'jana Nikolaevna Berezhnaja. – Stavropol', 2009 g. – 211 s.
3. Hrytsay N. B. Metodychna kul'tura yak vazhlyvyi komponent systemy metodychnoyi pidhotovky maybutn'oho vchytelya biolohiyi / N. B. Hrytsay // Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyni tekhnolohiyi. – 2012, № 7 (25). S. 3 – 9.
4. Radul V. V. Pedahohichna kul'tura ta sotsial'na zrilist' vchytelya. Navch. posib. / V. V. Radul. – Kirovohrad: 2000. – 36 s.
5. Sydorenko T. D. Dydaktychni osnovy formuvannya pedahohichnoyi kul'tury maybutn'oho vchytelya: avtoref. dys. kand. ped. nauk: 13.00.09 / Sydorenko Tetyana Dmytrivna; Kryvoriz. derzh. ped. un-t. – Kryvyy Rih, 2011. – 20 s.
6. Formuvannya profesiynoyi kul'tury vchytelya v konteksti intehratsiyi Ukrainy v Yevropeys'kyi osvitniy prostir. Materialy rehional'noho naukovy-praktychnoho seminaru za red. prof. Tereshchuka H. V. – Ternopil': Vyd-vo TNPU im. V. Hnatyuka, 2007. – 177 s.

**Резюме.** В публикации автор осуществляет анализ сущности понятия «методическая культура студентов» и теоретически обосновывает пути ее формирования в процессе профессиональной подготовки будущих учителей начальных классов. Раскрывает роль учебных дисциплин в формировании методической культуры студентов-педагогов, подчеркивает важность развивающего, активного обучения с использованием диалогового взаимодействия.

Ключевые слова: методическая культура студентов, пути формирования методической культуры, виды профессиональной деятельности, методические задачи, учебные ситуации, диалоговая взаимодействие.

**Summary.** Publication author analyzes the essence of the concept of "culture methodical students" and theoretically justifies the ways of its formation in the training of primary school teachers. Revealing the role of academic disciplines in the formation of methodological culture of students, teachers, emphasizes the importance of developing, active learning using interactive interaction.

Key words: methodical culture of students, methodical ways of creating culture, professional activities, methodological problems, learning situations, dialogue interaction.

УДК 159.9: 17.022.1

Л.О. НОВИК

**ПСИХОЛОГІЧНІ СКЛАДОВІ ІМІДЖУ ПСИХОЛОГА**

*У статті на основі теоретико-емпіричного аналізу наукових розвідок з проблеми охарактеризовано особливості іміджу як результату соціального пізнання та самовизначення особистості, сформульовано визначення професійного іміджу. Спираючись на комплекс професійно-психологічних завдань фахівця у галузі психології, виділено психологічні компоненти його професійного іміджу.*

**Ключові слова:** *імідж, самовизначення, професійний імідж, практичний психолог, психологічні складові.*

**Постановка проблеми.** Прагнення людини до самовдосконалення та саморозвитку, а також досягнення поставленої мети в умовах професійної діяльності стало уже звичним явищем. Відповідно до цього основними критеріями професіоналізму сучасного фахівця стають: професійна компетентність, ділова ініціатива, здатність викликати симпатію, толерантність, тактовність, здатність до самопрезентації та вміння справляти позитивний вплив на оточуючих та ін. Всі ці критерії є складовими професійного іміджу фахівця, який вважається одним з основних ресурсів, що забезпечує високий соціальний престиж як конкретної людини, так і певної організації.

Образ людини на робочому місці повинен демонструвати якості, які суспільство вимагає від представників кожного виду професії. Доцільний, адекватний імідж є необхідним для будь-якого виду соціальної діяльності, і психолога зокрема. Професія психолога сьогодні затребувана на ринку праці, тому перед кожним «лікарем душ людських» постає завдання представити себе як професіонала, не схожого на інших і найкращого.

**Мета статті** – визначити психологічні складові професійного іміджу психолога.

**Результати теоретичного дослідження.** Аналіз наукової літератури з проблеми дозволяє стверджувати, що поняття «імідж», яке активно входить у різні сфери нашого життя, не сучасний винахід, простимульований суспільно-політичними та економічними змінами у суспільстві, оскільки він існував ще в давні часи у вигляді спеціально сконструйованих образів та уявлень масової свідомості (наприклад, імідж воїна, імідж нації тощо). Теоретичні основи феномену іміджу в латентній формі закладені ще в працях античних філософів Платона і Арістотеля, Цицерона і Сенеки. Одним з перших засновників теорії іміджу вважається Н. Макіавелі, який, на відміну від сучасних дослідників, вважав, що імідж не пов'язаний з особистістю, це лише «картинка», завдяки якій людина грає обрану роль і за якою «більшість судить про неї по тому, якою вона видається» [6].

Вітчизняну наукову громадськість проблема іміджу, іміджології та іміджування почала цікавити наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття. У цей час активно досліджуються загальні питання психології іміджу (О. Володарська, О. Панасюк, О. Перелігіна, В. Шепель та ін.), вивчення психологічних аспектів формування іміджу (П. Гуревич, В. Маценко, А. Панасюк, Г. Почепцов, Е. Семпсон та ін.), змісту професійних іміджів політиків, державних службовців, бізнесменів (І. Альохіна, С. Денисюк, Г. Дідух, Н. Лікарчук, Г. Почепцов, Р. Ромашкін та ін.), педагогів (О. Ковальова, Л. Ковальчук, О. Чебикін та ін.), психологів (Л. Зотова, А. Кривцова, О. Купріна, С. Салманова та ін.).

Дослідники, що займаються проблемою вивчення іміджу, визначають його як «результат сприйняття людьми деяких характеристик об'єкта, внаслідок чого в психіці кожного із них формується образ цього об'єкта, який ними оцінюється, що призводить до формування погляду, ставлення» [4], «вигляд, тобто та форма життєвого прояву людини, завдяки якій «на люди» виставляються сильні і дієві особистісно-ділові характеристики» [8], «цілеспрямований процес створення потрібного враження» [1], «найбільш економічний спосіб породження і розпізнавання складної соціальної дійсності, як результат обробки інформації, як згорнутий текст, як комунікативну одиницю, за допомогою якої можна працювати з масовою свідомістю» [5] тощо.

Відсутність єдиного тлумачення іміджу призводить до того, що дослідники по-різному підходять до визначення його типології, структури, а також виконуваних ним функцій.

На нашу думку, серед запропонованих підходів психологічну сутність іміджу найточніше відображає визначення О. Медведевої: «Імідж – цілеспрямовано створений особливого роду образ-уявлення, що за допомогою асоціацій наділяє об'єкт (явище, особистість, товар тощо) додатковими цінностями і завдяки цьому, сприяє більш емоційному сприйняттю об'єкта» [2, с.185].

Таким чином, імідж виступає результатом соціального пізнання, однак на відміну від перцептивного образу, імідж – це завжди керований образ. На цю особливість вказує слово «створений» у наведених вище визначеннях. Цілеспрямованість вважається видовою особливістю іміджу як психічного образу. До особливостей іміджу варто віднести і його активну природу, як з боку носія (індуктора) іміджу, так і реципієнта. Так, реципієнт буде виявляти активність у вигляді інтерпретації та декодування символічних сигналів, надісланих індуктором. Для реципієнта імідж та особистість індуктора фактично нероздільні. Активність індуктора виявляється, в першу чергу, у відборі одиниць ідентичності для трансляції оточуючим. Цей процес забезпечується процесом прийняття рішення відносно того, ким він хоче бути в очах інших людей, т.б. процесом самовизначення. Н. Іванова вважає, що процес самовизначення пов'язаний з процесом прийняття рішення щодо виявлення і утвердження власної позиції в проблемних ситуаціях. Дослідниця виділяє два види самовизначення: соціальне, джерелом якого виступає соціальне середовище, і професійне, яке формується в контексті професійного середовища. Саме професійне середовище є умовою формування та засобом існування професійного іміджу особистості [2, с.98].

Виходячи з вище сказаного, ми будемо розглядати професійний імідж як образ, уявлення про переваги та недоліки певного фаху, вміння та навички, необхідні для його опанування, його важливість та необхідність у суспільстві. Імідж психолога можна розглядати як емоційно привабливий для оточуючих образ фахівця, що відповідає очікуванням конкретної людини чи групи людей.

На думку більшості дослідників (Н. Чепелева, Н. Пов'якель, В. Панок та ін.), конструювання моделі особистості практичного психолога повинно відображати комплекс його професійно-психологічних завдань:

- вектор взаємодії суб'єкта з довкіллям (змістом його є ідея про багаторівневий характер взаємодії суб'єкта з навколишнім природним і соціальним середовищем. Тут вирізняють п'ять рівнів взаємодії та відповідних їм рівнів аналізу особистості практичного психолога: психосоматичне здоров'я, суб'єкт діяльності, особистісні риси, соціальна поведінка, значеннєвий (смысловий);
- вектор структурної організації суб'єкта (когнітивна, мотиваційна і операційна складові структури суб'єкта);
- вектор часу дає можливість простежити динаміку системи і спрогнозувати подальший її розвиток [7].

Модель особистості практичного психолога, запропонована Н. Чепелевою та Н. Пов'якель, включає наступні складові [7]:

1) мотиваційно-цільова підструктура особистості передбачає сформовану позитивну мотивацію до професійної діяльності, до надання психологічної допомоги, прийняття себе та інших. Базовою особистісною якістю на цьому рівні виступає діалогізм, що включає діалогічну готовність, безумовне прийняття іншого, особистісну рефлексію, розвинену систему особистісних смислів, орієнтованість на досягнення взаєморозуміння;

2) когнітивна підструктура, до якої відноситься сфера знань особистості: особистісне знання, знання себе й інших; Я-концепція фахівця (адекватність і сталість самооцінки, емпатичність, асертивність, відсутність хронічних внутрішньоособистісних конфліктів, які зумовлюють проєкції та психологічні захисти тощо); професійно важливі якості пізнавальних процесів (уважність, спостережливість, вміння помічати деталі вербальної і невербальної поведінки, тобто розпізнавати психосоматичні стани, гнучкість, пластичність та динамічність мислення, вміння виділяти суттєве та узагальнювати, прогнозувати реакції та дії клієнта, моделювати наслідки роботи). Базовими особистісними якостями когнітивної підструктури є професійна рефлексія та професійний інтелект.

3) операційно-технологічна підструктура передбачає розвинену компетентність особистості фахівця-психолога. Вона включає володіння основними професійними вміннями і навичками, які забезпечують практичне використання наявних теоретичних знань. Найважливішим компонентом цієї підструктури є практичний інтелект.

4) комунікативно-рольова підструктура передбачає розвинену комунікативну компетентність психолога. Вона містить соціально-когнітивні і комунікативні уміння (слухати іншого, розмовляти та вмовляти, встановлювати соціальний контакт, переконувати іншого, навіювати тощо). Ця підструктура включає також специфічні якості - акторські та режисерські, організаційні, які дозволяють ефективно впроваджувати активні психотехніки і групові засоби психокорекції. Базовою особистісною якістю є професійна ідентифікація та соціальний інтелект. Остання - це здатність у процесі спілкування визначати будь-які відхилення від нормального функціонування або розвитку людини чи групи, яка є найважливішою складовою спеціальних здібностей до психологічної діяльності.

5) регулятивна підструктура забезпечує толерантність до фрустрацій, високу працездатність і саморегуляцію особистості, відсутність схильності до збудження та швидкого виснаження. Провідним компонентом виступає професійна саморегуляція.

Узагальнюючи ці та інші дослідження можна сказати, що складовими змісту іміджу психолога виступають чотири основні компоненти: 1) природні якості, які характеризують переважно динамічні особливості особистості і є соціально бажаними (комунікативність, емпатійність, рефлексивність, тактовність, почуття гумору), 2) особистісні якості, які активно розвиваються і формуються під впливом життя і навчально-професійної діяльності (моральні цінності, психічне здоров'я, здатність до співпраці, володіння комплексом людинознавчих технологій), 3) якості, які пов'язані з життєвим і професійним досвідом особистості (володіння професійними особистісними техніками, ораторські здібності, контроль за невербальними формами спілкування, прагнення до самовдосконалення), 4) індивідуальні особливості особистості психолога, що сприймаються завдяки зовнішнім ознакам, атрибутам, звичкам, захопленням.

Професійний імідж психолога починає формуватися під час навчання у вузі, де закладаються підвалини його майбутньої професійної діяльності, тоді як працювати він розпочне значно пізніше завдяки постійному самовдосконаленню, професійному зростанню та творчому пошуку фахівця.

**Висновки та перспективи подальшого дослідження.** Позитивний професійний імідж — запорука успіху, досягнення найвищих щаблів кар'єрного росту та самореалізації особистості. Знання психологічних складових професійного іміджу психолога дозволить правильно організувати процес його формування під час навчання у вузі.

Перспективи подальшого дослідження проблеми ми вбачаємо у з'ясуванні рівня сформованості складових професійного іміджу майбутніх психологів та визначенні шляхів формування ефективного іміджу їх професійної діяльності.

#### Список використаних джерел

1. Гуревич П. С. Приключения имиджа : типология телевизионного образа и парадоксы его восприятия / П. С. Гуревич. – М. : Искусство, 1991. – 219 с.
2. Иванова Н.Л. О модели самоопределения личности в социальной и профессиональной среде / Н.Л. Иванова // Ярославский психологический вестник. – 2009. – № 25 – С. 95-101.
3. Медведева Е. В. Основы рекламоведение / Е.В.Медведева. – М.: «РИП-холдинг», 2003. – 262 с.

4. Панасюк А. Ю. Формирование имиджа : стратегия, психотехнологии, психотехники / А. Ю. Панасюк. – М. : Омега-Л, 2007. – 266 с.
5. Почепцов Г. Г. Имиджелогия / Г. Г. Почепцов. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : Рефл-бук; К. : Ваклер, 2001. – 698 с.
6. Симонова И. Ф. Становление теоретических предпосылок к исследованию имиджа / И. Ф. Симонова // [http: www.simmerk.ru/infstud/leck/imidg/](http://www.simmerk.ru/infstud/leck/imidg/)
7. Чепелева Н. В. Теоретичне обґрунтування моделі особистості практичного психолога / Н. В. Чепелева, Н. І. Пов'якель // Психологія: Збірник наукових праць - Вип. 3. - К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 1998. - С. 35-41.
8. Шепель В. М. Как нравиться людям / В. М. Шепель. – М. : Народное образование, 2002. – 576 с.

#### References

1. Gurevich P. S. Prikljuchenija imidzha : tipologija televizionnogo obraza i paradoksy ego vosprijatija / P.S. Gurevich. – М.: Iskusstvo, 1991. – 219 s.
2. Ivanova N. L. O modeli samoopredelenija lichnosti v social'noj i professional'noj srede / N.L. Ivanova // Jaroslavskij psihologicheskij vestnik. – 2009. – № 25. – S. 95-101.
3. Medvedeva E. V. Osnovy reklamovedenie / E.V. Medvedeva. — М.: «RIP-holding», 2003. — 262 s.
4. Panasjuk A. Ju. Formirovanie imidzha : strategija, psihotehnologii, psihotehniki / A. Ju. Panasjuk. – М.: Омега-Л, 2007. — 266 s.
5. Pohepcov G. G. Imidzhelogija / G. G. Pohepcov. – [2-е изд., испр. i dop.]. – М.: Refl-buk; К.: Vakler, 2001. – 698 s.
6. Simonova I. F. Stanovlenie teoreticheskikh predposylok k issledovaniju imidzha / I. F. Simonova // [http: www.simmerk.ru/infstud/leck/imidg/](http://www.simmerk.ru/infstud/leck/imidg/)
7. Chepelyeva N. V. Teoretychne obgruntuvannya modeli osobystosti praktychnoho psykholoha / N.V. Chepelyeva, N. I. Pov"yakel' // Psykholohiya: Zbirnyk naukovykh prats' – Vyp. 3. – К.: NPU im. M.P. Drahomanova, 1998. – S. 35-41.
8. Shepel' V. M. Kak нравit'sja ljudjam / V. M. Shepel'. – М. : Narodnoe obrazovanie, 2002. – 576 s.

**Резюме.** В статье на основе теоретико-эмпирического анализа научной литературы охарактеризовано особенности имиджа как результата социального познания и самоопределения личности, сформулировано определение профессионального имиджа. Исходя из профессионально-психологических заданий психолога, определены психологические составляющие его профессионального имиджа.

Ключевые слова: имидж, самоопределение, профессиональный имидж, практический психолог, психологические составляющие имиджа.

**Summary.** The peculiarities of image as the result of social cognition and self-determination of personality are analyzed in the article, the definition of professional image is formed on the basis of theoretical and empirical analysis of scientific studies on the issue. The psychological components of professional image of an expert in a field of psychology are allocated basing on the range of vocational and professional psychological tasks of the expert.

Key words: image, self-determination, professional image, practical psychologist, psychological components.

УДК 159.9 : [801.82:378.147-057.875]

І.О. НОГАЧЕВСЬКА

#### РОЗУМІННЯ ТЕКСТІВ – БАЗОВИЙ КОМПОНЕНТ ВУЗІВСЬКОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

*Особистісно-професійний розвиток студентів вищої школи вирізняється своєрідним змістом та динамікою. В даному контексті розглянуто необхідність формування у майбутніх фахівців спеціальних стратегій пізнавальної діяльності, що сприятиме підвищенню рівня розуміння наукових текстів. У статті розкрито взаємозв'язок інтелекту та розуміння у феномені інтелектуальної культури, вказано на специфіку розуміння наукових текстів молодими спеціалістами. Акцентовується увага на важливих аспектах взаємодії викладача та студентів, розвитку психологічної освіти та психологічної практики у площині інтегрованого та компетентнісного підходу до навчання в сучасному соціокультурному просторі.*

**Ключові слова:** розуміння, науковий текст, студент, інтелект, інтелектуальна культура, стратегії пізнавальної діяльності, професійний досвід.

**Постановка проблеми.** Завдання, які стоять перед вищою школою, вимагають активного пошуку резервів підвищення ефективності вузівського навчання. У суспільстві з'явилися нові цінності – проектування саморозвитку, самовдосконалення особистості, що стали сучасною парадигмою освіти. В ситуації соціокультурної інтеграції, суспільство вимагає від кожної особистості розвитку творчого мислення, самостійності, динамічності, здатності до засвоєння в короткі терміни максимум інформації.

Процес навчання у вузі спирається на самостійну, дослідницьку діяльність студентів по засвоєнню науки, її теорії, понятійного апарату, закономірностей, що вимагає досить високого рівня інтелектуальної